

УДК 330.366:658

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Абібуллаєв М. С.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, м. Сімферополь, Україна

У статті розкриваються теоретичні аспекти розвитку підприємств. Подано різні погляди сучасних дослідників до категорії «розвиток підприємств» та пов'язаних з нею понять. Виявлені фактори збалансованого розвитку підприємств для подальших досліджень щодо його забезпечення.

Ключові слова: підприємство, розвиток, збалансований розвиток, інноваційний розвиток.

ВСТУП

В даний час у вітчизняній економіці посилюються процеси оновлення виробництва, з'являються все більше нових товарів вітчизняного виробництва, змінюється рівень послуг. Це насамперед пов'язано з розвитком ринкових відносин, і з тим, що всі сфери економічного життя знаходяться під впливом науково-технічного прогресу та пов'язаного з ним інноваційного розвитку. Цей вплив посилюється великим припливом нових технологій з розвинених країн. Особливе значення урахування цієї глобальної тенденції має для України, частка якої у світовому обсязі торгівлі високотехнологічною продукцією становить 0,1%, що свідчить про неудосягненість, а скоріше відсутність адекватних вимогам часу засад вітчизняної моделі економічного розвитку.

Дослідженню розвитку суб'єктів господарювання в умовах прискорення науково-технічного прогресу, активізації людського фактора, а також проблемам їх збалансованого розподілу при інтенсифікації виробництва були присвячені багато наукових робіт іноземних, у тому числі російських, науковців, як Г. Беккер, Р. Нельсон, С. Вінтер, Дж. Меткалф, Б. Санто, Б. Твісс, Й. Шумпетер, С. Д. Ільєнкова, П. Н. Завлін та інші. Проблема економічного розвитку в Україні присвячено наукові праці В. П. Александрової, О. І. Амоші, Ю. М. Бажала, Д. П. Богині, Б. В. Буркинського, В. М. Геєця, А. П. Гречан, С. М. Ілляшенка, О. О. Лапко, Ю. С. Погорелова, В. Н. Шамота, Л. І. Федулової, А. І. Яковлева та інших.

Прискорення технологічного розвитку, активізація ролі людських ресурсів і зміни у інших факторах сучасного виробництва є взаємопов'язаними проблемами збалансованості та динамічного розвитку. Як відомо, спосіб з'єднання працівників із засобами виробництва становить основу організації суспільної праці. Необхідно розрізняти організацію суспільної праці як спосіб визначення, управління та підтримки найбільш раціонального взаємозв'язку техніки і людей і з точки зору особливостей рівнів розвитку засобів виробництва і людських ресурсів. Розвиток техніки і людських ресурсів можливо при їх продуманому інвестуванні. В даний час теоретично зазначені проблеми не розроблено з урахуванням змін, які відбулися в економіці XXI сторіччя.

Таким чином, відсутність комплексного та обґрунтованого теоретико-методологічного дослідження піднятих вище проблемних питань обумовлює актуальність систематизованого дослідження збалансованого розвитку підприємств,

що насамперед враховує збалансованість технологічного та людського розвитку на новому витку науково-технічного прогресу та відповідних змін у вимогах до якості людського капіталу, доробки методології та практики вирішення цих проблем на конкретних об'єктах дослідження

Метою статті є аналіз сучасних теоретичних засад збалансованого розвитку підприємств для визначення факторів, що його обумовлюють.

Як показано вище, розвиток підприємств, досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними вченими-економістами, тому що від розвитку окремих суб'єктів підприємництва залежить зростання економіки у цілому. У зарубіжній науковій літературі поширено таку термінологію як «Development of Economic System», «Technological and Economic Development», «Development management», «Research and Development» («R&D»), «Sustainable Development», «Innovation Development» та інші. У радянській, російській та вітчизняній економічній науці широко використовувалися і продовжують одночасно використовуватися такі категорії як науково-технічний прогрес і технологічний прогрес, нові технології та інновації, розвиток науки і техніки та інноваційний розвиток і т.д. Але, до теперішнього часу до кінця не визначені зв'язок і відмінності цих понять. Також не існує чіткої думки з приводу трансформації категорії науково-технічний прогрес в інноваційний розвиток. Дозволимо собі провести огляд визначень деяких термінів з метою їх уточнення, так як вони позначають основоположні поняття, які будуть використовуватися в проведеному нами дослідженні. Це допоможе уникнути плутанини в дослідженні, а в подальшому - уточнення розглянутих категорій може бути корисним при розробці різних програм розвитку окремого підприємства чи економіки в цілому.

Насамперед необхідно розібратися та систематизувати понятійно-категоріальний апарат з досліджуваної проблематики розвитку підприємств, а саме з поняттями розвитку, зростання, прогресу.

Розвиток відповідно до словника С. І. Ожегова – це процес закономірного зміни, переходу з одного стану в інший, більш досконалий; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого. Тобто у даному визначенні розвитку вже закладено процеси, що вдосконалюють об'єкти дослідження, що з ним пов'язують.

Під розвитком економіки розуміють закономірний процес кількісно-якісних змін у межах економічної системи, її перехід у нову якість, досконалішу форму [4]. Економічний розвиток визначають як незворотні, закономірні зміну технологічного способу виробництва. На відміну від економічного розвитку, для економічного зростання такі ознаки не характерні, оскільки воно може перериватися економічним спадом [4]. Незворотність економічного розвитку означає сутнісні (радикальні) зміни у структурі продуктивних сил і техніко-економічних відносин, що розширює адаптивні можливості технологічного способу виробництва, а зворотній характер економічного зростання характеризує здебільшого процес функціонування певного способу виробництва (відбуваються перерозподіл його структурних елементів і кількісно-якісні зміни в межах однієї сутності). Економічне зростання без урахування його зворотного характеру є складовою економічного

зростання, поступово нагромаджує для нього зміни, що зумовлюють появу сутнісних перетворень.

Палагіна І. В. доводить, що головною відмінністю економічного розвитку виступає якісний аспект, який висвітлює нерозривний його зв'язок із інноваційною діяльністю. Вона пропонує трактування економічного розвитку промислового підприємства як типу економічного зростання, спрямованого на систематичне суттєве покращення усіх аспектів його діяльності, основним чинником якого виступає інновація. Будь-яка економічна динаміка сьогодні розглядається виключно у нерозривному зв'язку із процесами створення та впровадження у виробництво новітніх технологій, техніки, товарів, послуг. У контексті цього підходу інновація є основним фактором, що спрямовує економічну динаміку в якісному напрямку [6].

Далі в результаті дослідження типів стратегічної поведінки підприємств, Палагіна І. надає визначення поняття «стратегія інноваційного розвитку» як довготермінової комплексної програми економічного розвитку на основі інновацій [6]. Воно за змістом є принципово ширшим за поняття «інноваційна стратегія розвитку» та передбачає дотримання двох основних вимог: динамічного зростання питомої ваги продукції, пов'язаної із реалізацією інноваційних проектів, а також питомої ваги інвестицій, спрямованих на реалізацію інноваційних проектів (мінімально припустиме значення якої - 60 % від загального обсягу). Ми повною мірою поділяємо думку про те, що інноваційну та інвестиційну стратегії доцільно розглядати у нерозривному зв'язку із стратегією інноваційного розвитку підприємства. Проте, на наш погляд, не можна стверджувати, що обидві стратегії є складовими інноваційного розвитку, том що вони є складовими більш широкої стратегії збалансованого розвитку підприємства.

У дослідженні Палагіної І. В. доводиться, що головною відмінністю економічного розвитку виступає якісний аспект, який висвітлює нерозривний його зв'язок із інноваційною діяльністю. Вона пропонує трактування економічного розвитку промислового підприємства як типу економічного зростання, спрямованого на систематичне суттєве покращення усіх аспектів його діяльності, основним чинником якого виступає інновація [6]. Будь-яка економічна динаміка сьогодні розглядається виключно у нерозривному зв'язку із процесами створення та впровадження у виробництво новітніх технологій, техніки, товарів, послуг. У контексті цього підходу інновація є основним фактором, що спрямовує економічну динаміку в якісному напрямку.

Погорелов Ю. С. досліджував так званий «експлейнарний базис» розвитку підприємства, у результаті чого він запропонував розвиток підприємства розглядати як безперервний процес, що відбувається за штучно розробленою або природною програмою як зміна станів підприємства, кожен із яких є якісно іншим за попередній, через що у підприємства, як у більш складної системи, з'являються нові властивості, якості та характерні риси, розкриваються та можуть бути реалізовані нові можливості. Вони дозволяють підприємству виконувати нові функції, вирішувати принципово інші завдання, що зміцнює його позиціонування в зовнішньому середовищі та підвищує здатність протидіяти його негативним впливам [7]. Він стверджує, що розвиток підприємства руйнує його рівновагу. Це

дійсно так, тому автор обґрунтовано довів, що «рівновагу в діяльності підприємства та в його відносинах із зовнішнім середовищем слід вважати частковим випадком, окремим станом у конкретний момент діяльності підприємства або достатньо нетривалим станом, тому що постійні зміни зовнішнього середовища потребують відповідної реакції підприємства, яке не є авторівноважною системою». На наш погляд, це стосується досліджень динамічного стану підприємства, оскільки, як це обґрунтовано Й. Шумпетером [11, 14] та його послідовниками [13], рівновагу порушують інновації, які створюються для збереження положення підприємства на ринку у конкурентній боротьбі та надають йому значні переваги, але розбалансовують внутрішню систему підприємства, «руйнують» традиційні устої його функціонування. Відповідно до Дж. Меткалфа інновації, що впроваджують на підприємствах, приводять до «творчого руйнування» його внутрішньої системи, та зовнішніх взаємозв'язків. Тому найважливішим постає питання щодо забезпечення збалансованого розвитку підприємств.

При дослідженні розвитку підприємств необхідно враховувати як внутрішнє, так і зовнішнє середовище його діяльності. Так, Радіонова Н. Й. досліджує наявні різні концептуальні підходи до опису розвитку систем різного класу в економічній літературі, та відмічає, що «розвиток трактується по-різному: і як проста зміна умов існування організації в часі або придбання потенціалу для поліпшення, і як процес переходу в більш досконалий стан чи необоротна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів» [8]. Разом з тим усі трактування стосуються лише внутрішнього середовища окремого підприємства та пов'язані більше з технологічними аспектами його розвитку, а отже, поза увагою залишається зовнішнє середовище. Саме тому розвиток, з точки зору означеної проблематики, пропонується ідентифікувати як позитивну динаміку об'єкта на основі впливу інтенсивних чинників.

На думку Глинської А. Є., яка досліджувала сталий розвиток, можливо порівняння категорії «сталий розвиток» з категоріями «розвиток» та «зростання» [3]. Термін «сталий розвиток» має іноземне походження (від англійського – sustainable development), якому надають різне трактування через неможливість його дослівного перекладу та існуючих суперечностей між поняттями «сталість» і «зростання». Зростання характеризує кількісні параметри і не завжди свідчить про позитивну зміну загального стану системи. Поняття «сталий розвиток» передбачає вищий якісний рівень ніж «розвиток» та характеризує систему, яка знаходиться у динамічному русі, показники і характеристики якої як обов'язкова умова повинні набувати якісного покращення, зростати та знаходитися у позитивній динаміці розвитку в довгостроковій перспективі. Цей розвиток можна трактувати як послідовну зміну сталих станів системи, кожний з яких, не є гіршим порівняно з попереднім, при чому він є позитивним не тільки для самого підприємства, а й для зовнішнього середовища.

В результаті дослідження особливостей забезпечення сталого розвитку на різних рівнях (країна, регіон, підприємство) автором було сформульоване власне визначення сталого розвитку підприємства як такого, що орієнтований на постійне підвищення ефективності діяльності на інноваційних засадах з одночасним узгодженням економічних, соціальних та екологічних інтересів шляхом розширення сфери відповідальності перед суспільством.

«В Україні, поки що, концепція сталого розвитку підприємства не розповсюджена достатньою мірою через слабку інформаційну підтримку та фінансову неспроможність забезпечити позитивні зрушення у соціальній, екологічній сферах, що об'єктивно висуває високий рівень економічної сфери на більш значущі позиції», - заключає А. Є. Глинська. Тому особливістю досягнення сталого розвитку вітчизняними підприємствами в сучасних умовах, є поетапність впровадження концептуальних принципів, де на перший план висувається завдання акумуляції коштів для забезпечення стану фінансової рівноваги, з метою гарантування подальшого розвитку в соціальному та екологічному аспектах. Проте, констатувати сталий розвиток можливо лише на етапі концентрації на соціально-екологічних проблемах підприємства [3].

Крім того, розвиток підприємства пов'язаний з іншими поняттями та економічними категоріями – потенціалом підприємства, конкуренцією, конкурентоспроможністю підприємства, його економічною безпекою, адаптацією до зовнішнього середовища, реорганізацією, реструктуризацією, економічними інтересами та репутацією [7].

Проте, на наш погляд, на розвиток підприємства крім зазначених факторів впливає його потенціал, який також має свою відповідно до факторів структуру. Для забезпечення збалансованого розвитку необхідно виявити зв'язок між складовими потенціалу підприємства та факторами, що його забезпечують.

Розвиток підприємств здебільшого пов'язують з технологічними змінами у виробництві. Такі зміни обумовлені інноваціями, які впроваджуються на підприємствах. Рішення про впровадження інновацій ініціюється та приймається керівництвом та здійснюється персоналом. Таким чином, поняття розвитку підприємств викликає необхідність розгляду та дослідженню технологічного, інноваційного та людського розвитку, що пов'язані з діяльністю підприємства.

Під технологією в науковій літературі довгий час розумілася сукупність процесів, правил, навичок, що застосовуються при виготовленні певного виду продукції в будь-якій сфері виробничої діяльності [5]. В даний час розуміння технології ширше. У поняття технології включають не тільки процеси, правила, навички, пов'язані з виробничою діяльністю, застосуванням певної техніки, але також і з невиробничою сферою.

Під науково-технічним прогресом (НТП) традиційно розуміють взаємопов'язаний поступальний розвиток науки і техніки, що виявляється, з одного боку, в постійному впливі наукових відкриттів і винаходів на рівень техніки і технології, з іншого - у застосуванні новітніх приладів та обладнання в наукових дослідженнях [5].

На нашу думку, вкладений в це поняття сенс і саме його визначення вимагають деякого уточнення і коректування. У самому терміні використовуються такі слова як наука, техніка і прогрес, а при розкритті сутності поняття говориться про вплив наукових відкриттів і винаходів на рівень техніки і технології. Природно, що будь-які зміни в техніці тягнуть за собою зміни в технології її застосування. Але для створення нової техніки також потрібне використання технологій, і у багатьох випадках нових технологій. Сама по собі технологія не з'являється. Вона

ґрунтується на нових наукових знаннях, які з'являються внаслідок розвитку науки. Поява ж нових наукових знань також спирається на використанні вченими відповідних технологій.

Таким чином, термін науково-технологічний прогрес, на наш погляд, може використовуватися нарівні з науково-технічним прогресом. Тим більше, що «в своїй еволюції технологія спирається на всю сукупність природничонаукових знань, і в свою чергу, призводить до виникнення нових галузей науки і техніки, створює матеріальну й інформаційну базу для їх розвитку» [5]. З цього випливає, що розвиток науки і техніки вже закладено в поняття технології, тобто прогрес науки і техніки буде охоплений «технологічним прогресом».

Деякі автори для більш повного охоплення процесів, які закладаються в науково-технічний прогрес, більш широко використовують поняття техніки. Наприклад, Яковець Ю.В. вважає, що до техніки відносяться «не тільки знаряддя та інші засоби праці у виробничій і невиробничій сферах (машини, прилади, обладнання, установки і т.п.), але і технології, матеріали, енергетичні джерела, побутова та військова техніка – всі способи матеріалізації наукової думки, що роблять працю людини в будь-якій сфері більш ефективним» [10]. Значить, кажучи про розвиток техніки (включаючи еволюційні і революційні форми), автор має на увазі і розвиток технологій. Але зауважимо, що в даний час існує велика кількість технологій, що не пов'язані безпосередньо з використанням певної техніки. Наприклад, технологія ведення бізнесу, технологія роботи з персоналом, технологія роботи над дисертацією та інші. Крім того, можна спостерігати зміни технологічних процесів без істотних змін у техніці. Прикладом можуть служити поширені в даний час комп'ютерні технології. При незмінності самої техніки – комп'ютера, користувач може використовувати на ній більш досконалі програмні продукти, застосовуючи при цьому більш досконалі технології.

З нашої точки зору, в даний час більш прийнятно використовувати поняття «технологічний прогрес», яке відображало б поступальний розвиток як науки і техніки, так і самої технології. Можливо також використання поняття «технологічного розвитку», під яким розуміються поступальні зміни технологій у часі, переходу їх на якісно новий рівень. Природно, що технологічний розвиток також передбачає розвиток науки і техніки. Технологічний прогрес більш широке поняття, ніж технологічний розвиток, яке в собі містить поліпшення технологій у процесі їх розвитку. Але саме по собі розвиток за визначенням вже припускає процес закономірного зміни, переходу з одного стану в інший, більш досконале.

Таким чином, використання поняття технологічний розвиток цілком прийнятно і відображає сутність як науково-технічного прогресу, так і технологічного прогресу. У нашому дослідженні, під технологічним розвитком будемо розуміти процес закономірного зміни сукупності процесів, правил, навичок, застосовуваних людиною в якій діяльності, як виробничого, так і невиробничого характеру.

Далі необхідно відзначити, що як нова техніка, так і нові технології охоплюється більш широким поняттям «інновація», що відбивається в останніх наукових дослідженнях і законодавчих актах. Крім того, розвиток підприємств більшість сучасних вчених-економістів пов'язують з інноваціями та інноваційним розвитком. Ми визначаємо інноваційний розвиток в широкому сенсі як закономірні

зміни в діяльності підприємства, пов'язані із створенням вдосконалених конкурентоспроможних технологій, впроваджених у виробництво; у продукції або послугах, які отримали попит на ринку, а також закономірні зміни в організаційно-технічних рішеннях виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, знайшли застосування у практичній діяльності, і які істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери. Проте є інші погляди науковців на визначення цієї економічної категорії.

Так, Радіонова Н. Й. розглядає інноваційний розвиток підприємства в динамічному аспекті, тобто як процес зміни стану. Стосовно підприємства інноваційний розвиток підприємства може розглядатися як керована кількісна або якісна позитивна динаміка стану об'єктів за результатами впливу інтенсивних чинників.

Дослідниця ототожнює інноваційний розвиток підприємства із збалансованим розвитком, в основі якого лежить скоординована зміна функціональної структури підприємства з метою більш ефективного використання ресурсів, з чим ми не можемо погодитися. Сама авторка стверджує, що інноваційний розвиток визначається не лише змінами одного функціонального підрозділу, а враховує різні моделі структурної рівноваги та залежить від стратегічних змін у зовнішньому середовищі. Тому розвиток підприємства, а саме збалансований розвиток охоплює усі його складові, у т. ч.: виробничу, інноваційну, людську та інші.

На наш погляд, збалансований розвиток більш широке поняття, а інші види розвитку (інноваційний, організаційний, сталий та ін.) пов'язані насамперед із факторами, що його забезпечують. Тому необхідно виявити основні фактори та розробити механізми щодо їх збалансування.

В умовах ринкового середовища забезпечення розвитку підприємств сприяє насамперед його «виживанню» в конкурентній боротьбі, у найкращому випадку поліпшенню його позицій на ринку свого товару або послуги, максимізація економічних показників ефективності та фінансових результатів.

Висновок. Рішення проблем збалансованого розвитку актуально як на рівні окремого підприємства, так і на рівні регіону, країни. На рівні підприємства для досягнення максимальної продуктивності праці необхідно дотримання відповідності між можливостями використовуваного обладнання та технологій і знаннями, вміннями, навичками персоналу цього підприємства. Крім того, потрібно забезпечити зважене та економічно обґрунтоване інвестування вказаних факторів виробництва. На рівні регіону необхідно проводити політику, що стимулює технологічні зміни і НТП для прискорення економічного зростання. Але така політика стикається з низкою соціальних проблем. Більшою мірою це наслідок ефекту заміщення праці капіталом. Якщо політика регіону спрямована на появу у виробництві нових наукомістких, з високою продуктивністю технологій, слід очікувати вивільнення досить великої кількості працівників, яких необхідно зайняти в інших сферах економіки.

Таким чином, наведені теоретичні положення спрямовані на обґрунтування напрямів забезпечення збалансованого розвитку підприємства. Дослідження цих напрямів допоможе виявити причинно-наслідкові зв'язки між факторами, потенціалом розвитку підприємства та їх збалансуванням.

Список літератури

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації / Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. ; Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Бажал Ю. М., Одотюк І. В., Данько М. С., Лапко О. О., Александрова В. П. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення: Наукова доповідь / НАН України; Інститут економічного прогнозування / В.П. Александрова (ред.). — К. : Ін-т економічного прогнозування, 2002. — 80с.
3. Глинська А. С. Організаційно-економічний механізм забезпечення сталого розвитку підприємств легкої промисловості : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Глинська Анастасія Євгенівна. – К., 2008.
4. Економічна енциклопедія. Том 3. / [Гаврилишин Б. Д., Мочерний С. В., Устенко О. А., Амоша О. І. и др.] ; за ред. С. В. Мочерного. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
5. Научно-технический прогресс: Словарь / Сост.: В.Г. Горюхов, В.Ф. Халипов. - М.: Политиздат, 1987. - 366 с.
6. Палагіна І. В. Організаційно-методичне забезпечення стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Палагіна Ірина Володимирівна. – Одеса, 2010.
7. Погорелов Ю. С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис / Ю. С. Погорелов // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2012. – Випуск 27, Т. 1. – С. 30-35.
8. Радіонова Н. Й. Організаційно-економічне забезпечення управління інноваційним розвитком машинобудівного підприємства : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Радіонова Наталія Йосипівна. – Луганськ, 2010.
9. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Шумпетер Й. – М.: Прогресс, 1982. – 154 с.
10. Яковец Ю.В. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм. - М.: Экономика, 1988. - 335 с.
11. Metcalfe, J. Stanley - Evolutionary economics and creative destruction/ J. Stanley Metcalfe.- London: Routledge, 1998 (The Graz Schumpeter Lectures).- XII, 153 p, il.
12. National systems of innovation: towards a theory of innovation and interactive learning/ edited by Bengt-Ake Lundvall .- London: Pinter, 1995.- XIII, 342 p.
13. Nelson R., Winter S. An Evolutionary Theory of Economic Change. – Harvard University Press, 1984.
14. Schumpeter J.A. Théorie de l'Evolution Economique, Recherches sur le Profit, le Crédit, l'Intérêt et le Cycle de la Conjoncture. – Librairie Dalloz. – Paris, 1935.

Абібуллаєв М. С. Теоретические аспекты сбалансированного развития предприятий / Абибуллаев М.С. // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского Серия: «Экономика и управление». – 2012. – Т. 25 (64). № 3. - С. 3-10.

В статті розкриваються теоретичні аспекти розвитку підприємств. Представлені різні погляди сучасних дослідників на категорію «розвиток підприємств» і пов'язаних з нею понять. Виявлені фактори сбалансированного розвитку підприємств для подальших досліджень по його забезпеченню.

Ключевые слова: підприємство, розвиток, сбалансированное развитие, інноваційне развитие.

Abibullayev M. Theoretical aspects of enterprises balanced developments / Abibullayev M. // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Economy and Management. – 2012. - Vol. 25 (64), № 3. – P. 3-10.

The article describes the theoretical aspects of the enterprises development. Presents different views of contemporary researchers to the category of "enterprise development" and related concepts. The factors of the enterprises balanced developments for further research on enforcement.

Keywords: enterprise development, sustainable (balanced) development, innovation development.

Статья поступила в редакцию 10. 12. 2012 г.